

*”Politiets rusforebygging
blant ungdom”*

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2013

Kand.nr : 266

Kand.nr : 396

Antall ord: 8327

Sammendrag

Vårt tema omhandler ungdom og rus og vi har valgt å konsentrere oss om problemstillingen:

”Det er ofte bakenforliggende og sammensatte faktorer til at ungdom begynner med rus. Hvilke tiltak og strategier kan politiet benytte seg av for å forebygge at ungdom begynner med rusmidler.”

De faktorene vi har valgt å konsentrere oss om er de bakenforliggende årsakene til at ungdom bruker rus, altså venner og familie. Samt faktorene fritidsorientering og tilgjengelighet.

De tiltakene vi har kommet fram til som kan være med på å forebygge at ungdom begynner med rusmidler er at politiet må tilstrebe å drive med oppsøkende virksomhet overfor risikoutsatte ungdomsmiljø. Det må settes av ressurser slik at det blir mer synlig politi overfor ungdomsmiljøene. Rusforebygging blant ungdom forutsetter i de fleste tilfeller at det finnes et tverrfaglig samarbeid mellom ulike eksterne instanser. Det er også viktig å få videreformidlet til foreldre den kunnskapen politiet innehar om foreldrenes viktige rolle overfor deres barn, når det gjelder grensesetting og viktigheten av å ha en god relasjon til sine barn. Dette kan blant annet gjøres ved at politiet deltar på skolens foreldremøter og deler sin kunnskap.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	2
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	2
1.2 Problemstilling	3
1.3 Avgrensning.....	3
1.4 Begrepsavklaring	4
2.0 Metode	5
2.1 Valg av metode	5
2.2 Prosessen og litteratursøk.....	6
2.3 Feilkilder	6
3.0 Teori	7
3.1 Cannabis.....	7
3.1.1 Ruseffekt og skadevirkning ved cannabismisbruk	8
3.1.2 Hvor mange unge bruker cannabis?.....	9
3.2 Alkohol	9
3.2.1 Ruseffekt og skadevirkning ved alkoholmisbruk	10
3.2.2 Når begynner ungdom med alkohol.....	11
3.3 Forebygging	11
3.3.1 Personorientert forebygging	11
3.3.2 Situasjonsorientert forebygging.....	13
3.3.3 Lokalorientert forebygging	14
4.0 Drøfting	15
4.1 Hvorfor ungdom begynner med alkohol	15
4.2 Er foreldrene en faktor?	16
4.3 Er jevnaldermiljøet en faktor?.....	18
4.4 Er fritidsorientering en faktor?.....	20
4.5 Er tilgjengeligheten en faktor?	22
5.0 Avslutning	24
5.1 Resultat/Konklusjon.....	24
6.0 Litteraturliste	26
Litteraturliste.....	26
Selvvalgt pensum	29

1.0 Innledning

“Praktisk talt alt barne- og ungdomsarbeid i offentlig eller frivillig regi har en forebyggende dimensjon, ved siden av å ha en verdi i kraft av seg selv. I oppveksten legges mønstre som ofte kan være bestemmende for voksenlivet. Personligheten formes, sosiale ferdighet- er utvikles og kunnskaper tilegnes. Mange problemer blant voksne kan føres tilbake til oppveksten.”
(Regjeringens strategi for forebygging, 2009)

1.1 Bakgrunn for valg av tema:

Grunnen til at vi har valgt å skrive om ungdom og rus, er fordi det er et dagsaktuelt tema som interesserer oss begge. I løpet av praksisåret vårt har vi ved flere anledninger kommet opp i situasjoner hvor ungdom har vanket i rusmiljø. Spesielt har vi lyst å finne mer ut om de forskjellige faktorene til at ungdom debuterer tidlig med rusmidler. Vi har begge to en felles oppfatning om at det er mange faktorer som spiller inn når det kommer til hvorfor ungdom begynner med rusmidler. Vi har derimot en oppfatning om at det er de bakenforliggende årsakene som påvirkning fra familie og venner som er den største faktoren til at ungdom sklir ut.

Når en først havner i et rusmiljø er det ofte vanskelig å bryte ut av dette miljøet. Det blir dermed viktig å forsøke å komme med tiltak som gjør at man kan være i forkant med forebyggingen. Vi er nysgjerrig på å finne ut mer om hva politiet kan gjøre for å hindre at ungdommene havner i risikoutsatte miljø. Det å drive oppsøkende virksomhet overfor ungdom i utsatte miljøer avhenger av at det finnes ressurser til dette. Vi ser en klar forskjell mellom de store byene i Norge der det er store politistasjoner og de mindre stedene i Norge der det er lokale lensmannskontor. I de store byene er det flere tilgjengelige ressurser, men det er større områder ungdommene vanker på. På de mindre stedene vet som oftest politiet hvor ungdommene som oftest henger, men der er det ikke alltid nok ressurser til å drive oppsøkende virksomhet. Den oppsøkende virksomheten henger etter på begge stedene, da det ikke er tilstrekkelige ressurser. Det er ikke dermed sagt at det bare er den oppsøkende virksomheten som kan virke forebyggende på ungdommene. Det er mange andre tiltak som

kan settes i gang, og mange andre samarbeidspartnere som må samordne sine ressurser om dette problemet som vi ser rundt omkring i hele landet.

1.2 Problemstilling:

Problemstillingen vi søker å finne svar på er;

”Det er ofte bakenforliggende og sammensatte faktorer til at ungdom begynner med rus. Hvilke tiltak og strategier kan politiet benytte seg av for å forebygge at ungdom begynner med rusmidler.”

1.3 Avgrensning:

I denne oppgaven har vi valgt å fokusere på de forskjellige faktorene til hvorfor ungdom begynner med rus. Det er ofte bakenforliggende årsaker eller sammensatte faktorer til at ungdom oppretter et forhold til alkohol og rusmidler i tidlig alder. Det er spesielt tre temaer som vi synes det er viktig å trekke inn. Det første temaet er foreldrenes og vennenes forhold til alkohol og rusmidler. Det andre temaet er ungdommens fritidsorientering. Det siste er tilgjengelighet og tilgangen til alkohol og rusmidler.

Vi har valgt å begrense oppgaven til å omhandle ungdom i alderen 13-16 år. Vi har ikke valgt å skille mellom jenter og gutter. Vi opplevde i løpet av vårt praksisår at det ikke var de største skillene mellom gutter og jenter som oppholdt seg i risikoutsatte ungdomsmiljø. Rus er et vidt begrep, og vi har derfor valgt å konsentrere oss om alkohol og cannabis. I denne oppgaven er det viktig å merke seg at grunnen til at ungdom misbruker alkohol og cannabis ofte består av sammensatte faktorer. For at politiet skal kunne forebygge at ungdom bruker disse rusmidlene er det viktig å ha kjennskap til de ulike faktorene.

1.4 Begrepsavklaring:

Ungdom:

Grunnen til at vi har valgt å fokusere på ungdom i alderen 13-16 år er fordi dette er en alder hvor de ofte får nye venner og tar valg for hva de ønsker å gjøre videre i livet. Ungdom er sårbare og lett påvirkelige. Når ungdom begynner med rusmidler tidlig, foreligger det ofte bakenforliggende årsaker og det er vanskelig å bryte ut av dette miljøet. Dette kommer også fram i Regjeringens strategi for forebygging (2009):

”I oppveksten legges mønstre som ofte kan være bestemmende for voksenlivet. Personligheten formes, sosiale ferdigheter utvikles, og kunnskaper tilegnes. Mange problemer blant voksne kan føres tilbake til oppveksten. ”s. 12

I løpet av praksisåret vårt har vi erfart at det ofte er denne aldersgruppen av ungdom som er mest utsatt for å bli trukket inn i rusmiljøer. Vi var begge utplassert i barnevernet under ekstern hospitering i løpet av praksisåret. Da fikk vi et større innblikk i tilværelsen til ungdom. Mange av ungdommene slet med rusproblemer og mangel på selvtillit. Vi opplevde også at det ofte var en sammenheng mellom ungdommenes forhold til sine foreldre og deres forhold til rus.

Rusmidler:

Det finnes mange forskjellige rusmidler i Norge. Noen er lovlige, mens andre ikke er det. De ulovlige preparatene kalles narkotika. Hva som i Norge er definert som narkotika er bestemt av helse- og omsorgsdepartementet gjennom, forskrift om narkotika (Narkotikalistens, 1979).

Forebygging:

Politiet har mange arbeidsoppgaver og forebygging er en av dem. Forebygging er et vidt begrep. Myhre Lie sier at å forebygge vil si å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer (Myhre Lie 2011, s.21).

”Mye av samfunnets innsats er rettet mot å bøte på skader som har inntruffet, eller håndtere konsekvenser av en utvikling som allerede har tatt en uheldig retning. Tiltakene fra samfunnets side kommer ofte i etterkant, til tross for at tidlig innsats kunne redusert behovet for senere tiltak. Det medfører unødige belastninger, både menneskelig og samfunnsøkonomisk” (Regjeringens strategi for forebygging, 2009)

Politi loven § 1, annet ledd sier at: Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig. (Politi loven § 1, 1995)

2.0 Metode

2.1 Valg av metode:

Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om hvordan vi skal innhente informasjon om den sosiale virkeligheten. Hvordan informasjonen skal analyseres og hva den forteller oss om samfunnets forhold og prosesser. Metode handler om hvordan man samler inn, analyserer og tolker data (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010).

Vi har valgt å skrive en teoretisk oppgave hvor vi bruker litteratur, teori og forskning andre har utarbeidet. Grunnen til at vi har valgt å skrive en teoretisk oppgave er fordi vi ønsker å få belyst flere sider av problemet. Vi vet at ungdom og rus er et tema som det forskes mye på og at det foreligger mye data som allerede er innsamlet om dette temaet.

Grunnen til at vi ikke valgte å skrive en empirisk oppgave var fordi dette er en veldig tidkrevende prosess som krever riktig utvalg av informanter. I tillegg krever det at informantene velger å være ærlig i svarene sine. Den største utfordringen ved å få ærlige svar er at bruk av rusmidler for ungdom under 18 år er ulovlig. Dermed ville det vært stor fare for feilkilder. En annen grunn er at dersom vi bare skulle foretatt innsamling av data fra der vi var i praksis, ville vi kun sittet igjen med data på hvordan ungdom og rus har forgreinet seg i

Nordreisa og Bergen. I tillegg er det vanskelig å velge ut hvilke informanter vi kunne intervjuet.

2.2 Prosessen og litteratursøk:

Vi har brukt mye tid på å velge ut litteratur som omhandler problemstillingen vår. Det var ikke noe problem å finne litteratur som omhandler ungdom og rus, men problemet var heller å si ut relevant litteratur. Det har vist seg at det er forsket veldig mye på dette området og forskningen har kommet fram til mange årsaker til hvorfor ungdom gjerne sklir ut, men det er ikke forsket så mye på eventuelle løsninger på problemet. Vi har benyttet oss av det Deichmanske bibliotek for å finne aktuell litteratur, hvor vi både søkte på datamaskiner og fikk hjelp til å velge ut bøker av personalet på biblioteket. Under vår tid i ekstern hospitering i barnevernet i henholdsvis Bergen og Nordreisa fikk vi begge god veiledning og tips til aktuell faglig litteratur som omhandlet vårt tema om ungdom og rus. I vår oppgave har vi benyttet oss av pensumlitteratur og selvvalgt litteratur. I tillegg til dette har vi også benyttet oss av internett og BIBSYS.

2.3 Feilkilder:

Alt av kilder og materiale vi bruker er i bunn og grunn forsket frem ved hjelp av en form for empirisk forskning. Når det gjelder dette materialet må vi som lesere være trygge på at det empiriske nivået er presentert objektivt og saklig så langt det er mulig. Idealet er at en hvilken som helst annen forsker skal kunne komme frem til akkurat det samme resultatet. Dette bygger på etterprøvbarehetsprinsippet (Aadland, 2004).

I forskningslitteraturen brukes begrepet validitet som betyr gyldighet. I følge Thorleif Lund (Siteret i Johannessen et al., 2010) må ikke validitet oppfattes som noe absolutt, som om data er valide eller ikke, men det er et kvalitetskrav som kan være tilnærmet oppfylt.

Vi har vært forsiktige med å bruke for mange kilder fra internett, da ikke alle er like pålitelige. De kildene vi har valgt å benytte oss av er kilder fra blant annet Politidirektoratet, Helsedirektoratet, SIRUS og Regjeringen. Dette er kilder vi begge mener er pålitelige kilder.

Vi har valgt å benytte oss av ulike undersøkelser som er foretatt opp i mot ungdommers forhold til rus og deres rusvaner. Når det gjelder spørreundersøkelser er det viktig og være kritisk og vise kildekritikk til svarene man får presentert da det kan være feilkilder i hva ungdommene har svart i undersøkelsene. Spørreundersøkelsene kan ikke gi oss sikre svar på spørsmålene en søker, men de kan gi oss en indikasjon på hvordan forholdene er. De undersøkelsene vi har valgt å benytte oss av er foretatt noen år tilbake i tid, og vi kan dermed ikke være helt sikre på at tilstanden er helt lik den dag i dag.

3.0 Teori

3.1 Cannabis

Det er ingen som egentlig vet hvor cannabisplanten stammer fra. Det anslås at planten ble oppdaget i Himalaya området for omtrent ti tusen år siden. I den gamle kinesiske legekunsten brukte man cannabis sammen med akupunktur som smertelindrende medisin under kirurgiske inngrep (Øiseth, Kjeldsen og Sundvoll, 2008). Planten har blitt spredt til ulike deler av verden gjennom blant annet handel. Forskere antar at cannabisplanten kom til Europa rundt år 500 f.Kr, men det var først rundt 1700-tallet at planten ble sett på som et begynnende misbruk. Cannabis ble på 1900-tallet sett på som de fattige arbeidernes rusmiddel ved siden av alkoholen (Øiseth, et al. 2008). Misbruket av cannabis blant ungdom i blant annet Norge, startet med hippiebevegelsen rundt 1950. Cannabis er i dag det mest utbredte illegale rusmiddelet i verden, og brukes angivelig av så mange som 160 millioner mennesker (Øiseth et al., 2008).

Cannabis er en betegnelse på flere materialer som stammer fra planten Cannabis sativa. Denne planten dyrkes både utendørs og innendørs. Den er vekstvillig og hardfør og trenger nesten ikke tilsyn. Det er påvist over 60 forskjellige stoffer i cannabisplanten. Det viktigste

virkestoffet er delta-9-tetrahydrocannabinol, som er kjent som THC. Det er i hovedsak dette stoffet som gir rusen ved cannabis (Øiseth et al., 2008). Det er i hovedsak bare snakk om tre forskjellige produkter som utvinnes fra cannabisplanten. Det er hasjisj, marihuana og cannabisolje (Øiseth et al., 2008). Når det gjelder de forskjellige typene av cannabis er det stor variasjon med tanke på innholdet av THC. Vi ser at innholdet vanligvis ligger på et sted mellom ti- og tjuer prosent THC. En vanlig brukerdose med cannabis inneholder ca. 0,5 gram. En slik dose inneholder ca. fem prosent THC (Øiseth et al., 2008).

3.1.1 Ruseffekt og skadevirkning ved cannabismisbruk

Bruk av cannabis kan gi rus symptomer, dempende symptomer og psykoselignende symptomer. Misbrukere av cannabis beskriver rusen med økt forståelse for og opplevelse av sanseinntrykk som musikk, rytme, farge og form (Øiseth et al., 2008, s. 18). Ved lang tids bruk av store mengder cannabis kan de psykoselignende effektene dukke opp som sansebedrag, vrangforestillinger og en følelse av å bli forfulgt. Det finnes flere forskjellige måter å ruse seg på cannabis, men den vanligste måten å innta stoffet på er ved røyking. Ruseffekten varierer mellom de forskjellige inntaksmåtene. Ruseffekten ved røyking kommer veldig raskt, allerede etter 8-10 sekunder etter at røyken er inhalert, og er på topp etter ca. 20-30 minutter. Røyking av THC kan påvises i blodet så lenge som etter noen døgn, og i urinen i opptil flere uker (Øiseth et al., 2008, s. 20).

Det er ikke enighet i hvor farlig cannabismisbruk virkelig er, da cannabis ikke inneholder noen direkte giftige stoffer (Øiseth et al., 2008). Skadene av cannabismisbruk deles ofte inn i tre hovedgrupper, de fysiske-, psykiske- og sosiale skadene. Cannabisrøyking kan føre til økt forekomst av betennelsestilstander i luftveiene, og motstandsevnen svekkes. Dette kan medføre at det lettere dannes betennelse i bihuler, nese, svelg, luftrør og lunger (Øiseth et al., 2008, s. 21). Det finnes stoffer i cannabisen som kan være kreftfremkallende og cannabisrøykingen kan spille inn på hormonbalansen som igjen kan føre til fertilitet (Øiseth et al., 2008, s. 21). Cannabisrøyking kan også føre til hjerteproblemer, depresjoner og skade fosteret ved en graviditet. Bruk av cannabis kan ha som konsekvens at det utløser psykoser, motivasjonsproblemer, personlighetsforandringer og kan skape stor angst og uro hos personen (Øiseth et al., 2008). Vi ser ofte at cannabismisbruk blir anset som et avvikerfenomen, da det

ikke er sosialt akseptert å bruke det. I miljøer der det misbrukes cannabis ser man ofte at det er andre problemer som kriminalitet og avvikende livsførsel (Øiseth et al., 2008, s. 23).

3.1.2 Hvor mange unge bruker cannabis?

I statistikken fra SIRUS (2009) kommer det fram at det på starten av 1990-tallet var omkring 9 prosent av ungdom mellom 15 og 20 år som selv oppga å ha prøvd cannabis. Fra midten av 1990-tallet og mot starten av 2000-tallet viser statistikken en kraftig økning av ungdommer som hadde prøvd cannabis. Tallet på begynnelsen av 2000-tallet var oppe i rundt 19 prosent. Men statistikken viser nærmest en halvering av ungdommer som har prøvd cannabis mot slutten av 2000-tallet.

3.2 Alkohol

Det kommer fram av Øiseth et al. (2008) at alkohol har vært anvendt i utallige tider, overalt i verden. Det er imidlertid ikke mulig å finne ut hvor bruk av alkohol først fant sted. Dette på grunn av at gjærsoppen som omdanner sukker til alkohol finnes overalt i naturen. De eldste alkoholholdige drikkene var sannsynligvis vin som ble fremstilt fra bær og frukt (Øiseth et al., 2008). Brygging av øl er en mer komplisert og tidkrevende prosess da stivelsen i kornet først må omdannes til sukker. Det antas derfor at brygging av øl kom senere i bruk. Det er gjort funn i Babylonia som tyder på at det ble brygget øl allerede 6000 år f.Kr (Øiseth et al., 2008). Destillering av alkoholholdige væsker til sprit kom nok mye senere. Det er funnet ting som tilsier at det var utbredt med destillering i blant annet India og Kina rundt år 800 f.Kr. Kunnskapen om hvordan man destillerte alkoholholdige væsker om til sprit og brennevin kom til Europa med araberne i middelalderen (Øiseth et al., 2008). Alkohol har alltid vært og kommer nok alltid til å være det dominerende rusmiddelet i Europa.

Det folk flest forbinder med alkohol er nok etanol og etylalkohol, men egentlig så består alkohol av flere hundre kjemiske stoffer, hvorav mange er veldig utstrakt i industriell anvendelse (Øiseth et al., 2008). Alkoholholdige drikker inndeles i tre hovedtyper, det er øl, vin og brennevin. I Norge kan øl inneholde maksimum 7,0 volumprosent alkohol, mens det i andre land ofte er mye sterkere. Vin kan deles inn i flere kategorier, men vin i Norge ligger

som oftest på mellom 10- og 22 volumprosent alkohol. Drikket man alkoholholdig drikk som inneholder mer enn 22 volumprosent blir det betegnet som brennevin eller sprit. Grensen for sprit og brennevin i Norge ligger på 60 volumprosent alkohol (Øiseth et al., 2008). Alkoholholdige drikker fremstilles vanligvis ved gjæring av forskjellige sukkerholdige materiale (Øiseth et al., 2008, s. 63).

3.2.1 Ruseffekt og skadevirkning ved alkoholmisbruk

Alkohol påvirker en rekke forskjellige signalsubstanser og reseptorer både i hjernen og i organismen selv (Øiseth et al., 2008, s. 63). Som rusmiddel har alkohol en virkningsprofil som er karakterisert av rus symptomer, både stimulerende- og dempende symptomer. Høye doser kan i noen tilfeller gi psykoselignende symptomer. Den normale rusvirkningen av alkohol er at man etter et mindre inntak får en oppstemt og stimulerende effekt. Om man forsetter inntaket vil man merke en sløvende og dempende effekt som gjør at man blir søvnnig (Øiseth et al., 2008). Alkoholrus blir forsterket dersom man kombinerer alkohol med andre rusmidler eller legemidler. Virkningen av en rusdose med alkohol er svært varierende. Det er mange ting som spiller inn med tanke på virkningen av en viss dose alkohol. Dagsform, kroppsvekt, hvilken alkoholtype som inntas og toleranse er noen av tingene som spiller inn. Normalt regner man med at en person med normal kroppsvekt som drikker sjeldent, må innta ca. 4 halvliters med øl (ca. 50 gram ren alkohol) for å oppnå ruseffekt. Det er vanlig å betegne en promille i blodet på over 0,5 som ruseffekt (Øiseth et al., 2008, s. 63). En person som drikker ofte kan måtte drikke 5-6 ganger mer for å oppnå samme ruseffekt. Ruseffekten vil normalt vare i ca. 4 timer. Alkohol har en viss smertestillende og bedøvende virkning (Øiseth et al., 2008).

Misbruk av alkohol kan ha både fysiske, psykiske og sosiale skader. Alkohol er med på å forstyrre hormonbalansen i kroppen. Dette kan medføre at dersom man inntar store mengder alkohol kan blant annet stresshormonene i blodet samt urinproduksjonen øke. Det kan også føre til uregelmessig hjerterytme (Øiseth et al., 2008). Inntak av alkohol kan føre til økt sjansetaking og reduserte ferdigheter. Veldig store inntak av alkohol kan i verste fall føre til hjertestopp og dermed være potensielt dødelig. En promille på 3 og oppover regnes som potensielt dødelig. Det finnes dokumentasjon på at personer har overlevd med en alkoholkonsentrasjon på opptil 12 promille (Øiseth et al., 2008). Store inntak av alkohol

virker nedbrytende på muskelmassen og kroppens immunforsvar. Dette kan føre til økt mottagelighet for infeksjoner. Alkohol er med på å tynne ut blodet, noe som gjør at blødningstendensen både på innsiden av kroppen og utsiden blir vanskeligere å stanse. Alkohol er det rusmiddelet som vi vet om som gjør mest skade på organene våre etter langvarig bruk. Det kan føre til store depresjoner og psykoselignende tilstander (Øiseth et al., 2008). Alkohol blir sett på som en sosial faktor med høy status. I enkelte tilfeller ses selv et lite misbruk på med aksept, og det er vanskelig å vite når vanlig bruk går over til et misbruk av alkohol (Øiseth et al., 2008). Alkohol skaper i dag langt større problemer i Norge enn alle andre rusmidlene til sammen (Øiseth et al., 2008, s. 65).

3.2.2 Når begynner ungdom med alkohol?

I statistikken fra SIRUS (2009) har de foretatt forskjellige undersøkelser gjennom flere år for å blant annet finne ut gjennomsnittsalder for første gangs bruk av alkohol, blant ungdom i alderen 15-20 år. Statistikken har kun vist en liten jevn økning i alderen på ungdom som prøver alkoholholdig drikke for første gang. Tallene for øl viser at ungdom på starten av 1990-tallet debuterte med alkohol i en alder av 14,5 år og det har vært en jevn økning fram til slutten av 1990-tallet, da gjennomsnittsalderen var oppe i 14,8 år. Tallet fortsatte å synke fram til midten av 2000-tallet da gjennomsnittsalderen var nede i 14,4 år. Fra midten av 2000-tallet og fram til slutten av 2000-tallet har gjennomsnittsalderen på førstegangsbruk av øl økt gradvis til 15 år. Når vi ser på gjennomsnittsalderen på førstegangs prøving av vin og brennevin er tendensen nøyaktig lik statistikken på øl. Vi ser derimot at gjennomsnittsalderen er litt høyere for førstegangsprøving av vin og brennevin. De ligger på slutten av 2000-tallet på henholdsvis 15,6- og 15,5 år.

3.3 Forebygging

3.3.1 Personorientert forebygging

Lie (2011, s. 60) påpeker at ”Personorientert kriminalitetsforebygging tar sikte på å påvirke de bakenforliggende årsaker til at et individ begår lovbrudd”. Politiets forebyggende arbeid var før i stor grad rettet opp mot barn og unge generelt, mens politiets personorienterte

forebygging i dag, i større grad retter seg mot risikoutsatte ungdommer som befinner seg i miljøer der det er rus og annen risikoatferd inni bildet (Lie, 2011). Politiets personorienterte forebygging handler om å få oversikt over ungdomsmiljøer og identifisere de ungdommene som står i fare for å utvikle eller har utviklet problematferd knyttet til kriminalitet (Lie, 2011, s. 61). Her er det viktig at politiet går ut å driver med oppsøkende arbeid i forhold til ungdomsmiljøene. Målet med dette vil her være å bygge opp en relasjon til ungdommene, som igjen kan være med på å få ungdommene ut at de risikoutsatte miljøene (Lie, 2011).

Personorientert forebygging starter ofte ved at politiet går ut av bilen og skaper en relasjon til ungdom i risikozonen hvor ønsket er å forsøke å endre personenes holdninger, verdier og livskvaliteter som forutsetter et tverretatlig samarbeid (Nilstad og Nilsen, 2004).

Lie (2011) viser til at ungdommene som sliter med rus ofte har sammensatte problemer. Det blir derfor viktig å samarbeide med andre aktører for å kunne hjelpe de ungdommene som sliter. Det er ofte politiet som først får kjennskap til de utsatte ungdomsmiljøene. Det er derfor de som må sørge for at de rette hjelpeapparatene kommer i kontakt med ungdommene. De aktørene som ofte inngår i et tverretatlig samarbeid er politiet, foreldre, barnevern, skole og helsevesenet.

Foreldrene til ungdommene har oppdragelsesrollen og blir derfor politiets viktigste samarbeidspartner. Det er viktig å ha både ungdommene og foreldrene på lag og ha et felles mål. Dersom foreldrene ikke er samarbeidsvillig og ikke ønsker noen forandring, vil det bli en håpløs oppgave for politiet å starte hjelpetiltakene (Lie, 2011).

Et tiltak som politiet kan benytte overfor risikoutsatte ungdommer er samtale med unge og deres foreldre. Lie (2011) viser til to typer samtaleverktøy som kan nyttes. Den første er bekymringssamtalen som brukes ved politiets første samtale med ungdommene for å kartlegge og identifisere risiko og beskyttelsesfaktorer i ungdommens liv. Den andre er oppfølgingssamtalen som brukes i forhold til unge som begår gjentatt kriminalitet. Begge samtalene har til hensikt å forebygge kriminalitet. Disse samtalene kan være en reaksjon når strafferettslige reaksjoner ikke er ønskelige, samtidig kan de oppleves som positive for ungdom og foresatte ved at dette kan være vendepunktet for ungdommer som er på vei å skli ut.

Bekymringssamtalen kan enten foretas ved frivillig oppmøte hos politiet, eller ved pliktmessig oppmøte etter loven dersom politiet har mistanke om at ungdommen har begått en kriminell handling. Pliktmessig oppmøte er regulert etter politilovens § 13 (Politiloven, 1995). Avhenting av den unge og dens foresatte må veies opp mot mulig stigmatisering¹ det kan ha å bli hentet av politiet. Det at de ikke frivillig møter opp til samtalen kan også få stor betydning for kommunikasjonen og veien videre. Dette da de gjerne ikke har et ønske om å endre seg dersom de ikke ønsker å møte opp frivillig (Politidirektoratet, 2011).

3.3.2 Situasjonorientert forebygging

“Situasjonorienterte tiltak tar sikte på å påvirke forhold ved situasjonen der kriminalitet erfaringsmessig oppstår, gjennom å påvirke gjerningspersonens mulighet til å begå lovbrudd. Ved å legge hindringer i veien for den potensielle lovbryster ved bedre sikring, større oppdagelsesrisiko og minsket attraksjonsverdi er målet å redusere lovbrysterens motivasjon til å begå en straffbar handling” (Politidirektoratet, 2002-2005, s. 16)

Erstad (sitert i Lie 2011, s. 253) påpeker at ”*situasjonell forebygging bygger på antakelsen om at mennesket er rasjonelle aktører som søker det lystbetonte og unngår det ubehagelige.*” Situasjonell forebygging handler derfor om å begrense mulighetene til å begå kriminalitet ut i fra situasjonen og ikke ut i fra de bakenforliggende årsakene som i personorientert forebygging. Lie skriver at grunntanken er at det er vanskeligere å endre personene og deres handlinger enn å endre situasjonen der lovbrudd oppstår (Lie 2011, s. 252). Tiltakene for å forebygge situasjonsbasert kriminalitet er ofte enkle og økonomisk realiserbare. Tiltakene varer ofte over en kortere tidsperiode og det er derfor mulig å analysere og evaluere virkningen av tiltakene. Resultatene av tiltakene har ofte vært gode og dette skaper pågangsmot til å fortsette i samme retning framover (Lie 2011, s. 252-253).

Nilstad og Nilsen (2004, s. 296) viser til tre teknikker som brukes for å forebygge situasjonsbasert kriminalitet. Den første teknikken er å gjøre det vanskeligere å begå lovbrudd ved økt bruk av alarmer og sikkerhetsutstyr. Den andre handler om å øke risikoen for å bli

¹ Stigmatisering kan defineres som å tillegge et individ eller en gruppe negative egenskaper på bakgrunn av bestemte kjennetegn.

oppdaget gjennom økt overvåkning og kontroll. Den siste går ut på å redusere belønningen og dermed fjerne målet for forbrytelsen, for eksempel ved å fjerne graffiti fra tilgrisede vegger.

Situasjonell forebygging er ment for å forebygge kriminalitet gjennom avskrekking. Et tiltak som kan brukes for å ”avskrekke” kriminalitet er bruk av materielle ordninger som for eksempel kameraovervåkning og skilting (Lie 2011).

3.3.3 Lokalorientert forebygging

Lokalorientert politiarbeid bygger i stor grad på nærpolitimodellen (Lie, 2011, s. 183).

Nærpolitimodellen bygger på politiets ti grunnprinsipper som blant annet sier at politiet skal være integrert i lokalsamfunnet og at politiet skal være desentralisert. Lokalorientert politiarbeid handler om å skape trygghet og forebygge kriminalitet gjennom å styrke samarbeidet mellom publikum og politi (Lie, 2011).

Lokalorientert politiarbeid handler om å skape trygghet og forebygge kriminalitet gjennom å styrke samarbeidet mellom politi og publikum (Lie, 2011, s. 183). Hensikten med lokalorientert politiarbeid er å skape en form for uformell sosial kontroll innad i lokalsamfunnet. På denne måten får lokalsamfunnet ta del i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Jane Jacobs (sitert i Lie 2011, s. 286) mener at vi er naturlige overvåkere overfor hverandre ved at vi ferdes ute i det offentlige rom. Jacobs mener at det ikke er avgjørende at folk ikke kjenner hverandre fra før, men det at folk ferdes ute er hva som skaper en trygghet og dermed forebygger kriminalitet.

Om ikke politiet viser engasjement og er behjelpelig når publikum ønsker svar på sine spørsmål, vil folk miste troen og iveren på tiltaket om å stå samlet mot kriminaliteten (Nilstad og Nilsen, 2004).

Et lokalorientert tiltak som bygger på tverrfaglig samarbeid er SLT². SLT er en overordnet modell for å skape en felles strategi for samordning mellom politi, kommune og andre lokale aktører. SLT er ment å tilrettelegge for et godt lokalt samarbeid gjennom å koordinere den felles kriminalitetsforebyggende innsatsen (Lie, 2011, s. 236). Politi, barnevern, bufetat,

² SLT er en forkortelse for Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak.

skole og kommune er de vanligste aktørene som inngår i det tverrfaglige samarbeidet. Tiltaket retter seg mot barn og ungdom i alderen 12-18 år som enten har atferdsproblemer eller er i ferd med å havne i et kriminelt miljø (Lie, 2011). SLT har en standard som skal være fleksibel og dermed skal kunne passe alle norges kommuner, uansett størrelse. Det er ikke i alle kommuner at pengene strekker til og dermed er det ikke alle som har muligheten til å opprette et slikt tiltak.

En annen stor utfordring som til stadighet virker å dukke opp i SLT-møtene er spørsmålet rundt taushetsplikt. Det kan virke som om alle vil vite mest mulig uten å selv være villig til å utlevere så mye selv. Alle har kanskje et syn på at sin taushetsplikt overgår alle andres, eller det kan være at mange er usikre på hvor mye de kan fortelle før de bryter taushetsplikten (Lie, 2011).

Noe som kan være en bakdel med SLT er at det ofte blir de mest utsatte ungdommene som blir diskutert hver gang i møtene, og at det derfor blir mindre tid til å diskutere hva de kan gjøre i det forebyggende ungdomsarbeidet generelt (Lie, 2011).

Fordelene med SLT er at det er en god platform for å danne en sterk samarbeidsrelasjon mellom de forskjellige forebyggingsetatene. Det bidrar til å avdekke og oppdage problemene forttest mulig, for deretter å raskest mulig kunne tilrettelegge ulike forebyggende tiltak som kan igangsettes. Der vil alle etatene få sine ulike oppgaver de skal ha ansvar for (Lie, 2011).

4.0 Drøfting av relevant teori

4.1 Hvorfor ungdom begynner med alkohol:

Alkohol blir ofte brukt av tenåringer som sliter med dårlig selvtillit og som har liten tro på egen attraktivitet hos det motsatte kjønn. Alkoholen virker da angstreduserende. Risikoen med at ungdom bruker alkohol som et middel for å minske hemningene sine, er at de fort kan bli avhengig av dette middelet for å kunne fungere i hverdagen. Siden tenåringer raskt utvikler toleranse for alkohol må de stadig øke inntaket for å kunne få den samme

beruselseeffekten, og dermed miste hemningene på samme måte. Med større inntak av alkohol øker risikoen for fysiske og psykiske skader av alkoholen (Sandström, 2000).

Hwang og Nilsson (sitert i Sandström, 2000) sier at det for en ungdom ikke trenger å ta mer enn ett par år før ungdommen blir alkoholiker, mens det for en voksen person tar minst 10 år.

4.2 Er foreldrene en faktor?

Når en skal se om foreldrene kan være en faktor til at ungdom drikker alkohol og ruser seg, beveger vi oss inn på de såkalte bakenforliggende årsakene til ungdommenes atferd. De bakenforliggende årsakene kommer inn under den personorienterte kriminalitetsforebyggingen og det er derfor den vi skal forholde oss til her.

Et av de rådene som foreldre gis for å forebygge rusmiddelbruk, er å bygge gode og tillitsfulle relasjoner til barna (Kvalem og Wichstrøm 2007 s. 163).

De som kjenner ungdommene best er deres foreldre. Det er foreldrene som i første rekke vil legge merke til endringer i ungdommenes oppførsel, vennekrets eller forandringer generelt. Det er derfor viktig at foreldrene har noen å henvende seg til dersom de skulle merke negative endringer hos egne eller andres barn og ungdommer. Dersom politiet har et godt samarbeid med foreldrene og skolen har man et godt grunnlag for sammen å kunne hjelpe ungdommen inn på rett spor (Helsedirektoratet 2012). Helsedirektoratet påpeker også viktigheten av at politiet integreres i det rusforebyggende arbeidet som foregår på skolens arena. Dette kan gjøres ved at politiet deltar på skolens foreldremøter og opplyser foreldrene om hva ungdom driver med på sin fritid og viktigheten av å skape gode relasjoner til sine ungdommer.

Ungdom vil ha grenser

Mange debuterer med alkohol på ungdomsskolen. Foreldre kan redusere ungdommers alkoholbruk ved å sette tydelige grenser. Skolens foreldremøter er en viktig arena for å diskutere dette.

Dagbladet 21. Desember 2012

Det ble i 2002 foretatt en "Ung i Norge" undersøkelse utført av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Undersøkelsen ble foretatt blant ungdomsskoleelever. Deltakerne ble bedt om å vurdere hvor omsorgsfulle og støttende foreldrene var og hvor stor kjennskap foreldrene hadde til hva ungdommene drev på med i fritiden. De ble også spurt om hvor ofte de kranglet med sine foreldre (Kvalem og Wichstrøm, 2007).

Undersøkelsen viste at de ungdommene som beskrev foreldrene som minst omsorgsfulle var mest erfarne med rusmidler. Blant annet rapporterte 14% av dem som opplevde foreldrene som lite omsorgsfulle, om hyppig beruselse. De ungdommene som opplevde foreldrene som lite støttende, var mer ruserfarne enn de som opplevde støtte fra foreldrene. De ungdommene som mente at foreldrene hadde lite kjennskap til hva de drev med på fritiden, var mer ruserfarne enn de som hadde foreldre som hadde mye kjennskap. De ungdommene som kranglet mye med foreldrene, var mer ruserfarne enn de som opplevde lite krangling (Kvalem og Wichstrøm, 2007, s. 163-164). Det er viktig at foreldre er gode rollemodeller og at de setter klare grenser for sine barn. Når foreldre setter grenser skaper dette en trygghet for barnet (Sandström, 2000). Dette kommer også fram i artikkelen fra aftenposten.

Foreldre må bry seg mer

Flere artikler i lokalpressen på vestkanten har satt søkelys på ungdom og rus. Lokalpolitikere og politi er enige om at det er bekymringsfullt at noen foreldre er så fraværende i ungdommenes liv i helgene og at de generelt er for naive.

Aftenposten 24. april 2013

Det er fort gjort å tolke ungdoms rusmiddelbruk som et resultat av en vanskelig oppvekst med lite omsorg, lite støtte og mange konflikter. Det er viktig og huske på at forholdene hjemme påvirkes av ungdommens rusmiddelbruk. Det at ungdommene bruker rusmidler som ikke er akseptert av foreldrene vil trolig føre til konflikter mellom dem og dette kan igjen føre til at ungdommenes opplevelse av foreldrene blir farget (Storvoll og Krange, 2003).

Ungdommene kan la seg påvirke av foreldrenes rusmiddelbruk. Dette kommer fram av "Ung i Norge" undersøkelsen fra 2002 hvor det ble sett på sammenhengen mellom ungdoms- og deres foreldres rusmiddelbruk. I undersøkelsen kommer det frem at de ungdommene som hadde foreldre som drakk relativt ofte eller mye, hadde lavere terskel for å drikke enn andre. Dette viser at det er en sammenheng mellom hvor ofte foreldrene er beruset og hvor ofte ungdommene er beruset (Kvalem og Wichstrøm, 2007).

Tallene nedenfor viser hvor stor andel av ungdommene som hadde vært beruset mer enn ti ganger i løpet av det siste året.

Av de som ofte hadde sett foreldrene beruset var det 26%.

Av de som av å til hadde sett foreldrene beruset var det 14%.

Av de som aldri hadde sett foreldrene beruset var det bare 4%.

(Kvalem og Wichstrøm, 2007, s. 167).

I et forebyggingsøyemed er det viktig å bevisstgjøre foreldrene i forhold til sin egen rusmiddelbruk, da dette kan påvirke deres barn. Foreldrene er innflytelsesrike rollemodeller for sine barn (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Det blir viktig å få fram hvor viktig det er å bygge opp tillitsfulle relasjoner mellom foreldrene og ungdommene, heller enn å overvåke dem (Storvoll og Krangle, 2003).

4.3 Er jevnaldermiljøet en faktor?

Når vi skal se nærmere på om jevnaldermiljøet kan være en faktor til at ungdom drikker alkohol og ruser seg må vi her også se på de bakenforliggende årsakene som hører til den personorienterte kriminalitetsforebyggingen.

"Kunnskap om fritid og det som skjer i jevnaldermiljøet er viktig for å forstå den enkeltes personlige utvikling og sosiale tilpasning i overgangen fra barn til voksen" (Heggen og Øia, 2005, s. 77)

Jevnaldermiljøet står sterkt i ungdomsårene med tanke på intimitet, regler, kultur, tolking og tilknytning (Øia, 2007). Frønes sitert i (Heggen og Øia, 2005) omtaler jevnaldermiljøet som

en erstatning for den intimitet som går tapt i forhold til foreldrene på veien mot en voksen status. Når ungdom tar steget inn i ungdomsalderen er det naturlig at de løsriver seg fra foreldrene. Ungdommene blir på dette stadiet i livet dratt mer mot en vennetilhørighet, der vennene får en viktigere rolle enn foreldrene i deres liv. Det å bli godtatt og akseptert av den tette jevnaldergruppen står høyt i ungdommens øyne. Det er vanlig at unge danner gjenger sammen med sine nærmeste venner (Øia, 2007).

”Jevnaldergruppen har generelt sterk innflytelse i barne- og ungdomsårene” (Helgeland, 2009, s 58). Når unge henger med den tette gjengen føler de at de kan uttrykke seg fritt og bli forstått, samtidig som de kan være den de ønsker å være. Dette kan skyldes at gjengen oppfattes som en trygg base hvor de kan prate med andre som er i samme situasjon som de selv og som kan forstå dem (Helgeland, 2009). Det å tilhøre en gjeng innebærer at en kan oppføre seg annerledes og gjøre ting som ingen andre tørr å gjøre, som å bruke og selge stoff.

Det å tilhøre en gjeng representerer et fellesskap, som har felles normer, regler og oppfatninger om verden (Helgeland, 2009). Når unge først er kommet inn i en gjeng hvor normene er satt slik at alkohol og rusmidler er en viktig del av det å tilhøre gjengen kan det være vanskelig å stå imot gruppepresset og det å bli akseptert og godtatt av de andre i gjengen vil stå sentralt. Ingen ønsker å bli utstøtt, spesielt i ungdomsårene når vennenettverkene er veldig viktig. Det er vanskelig å bryte ut av gjengen og søke mot en ny gjeng, da gjenger ofte er et sammensveiset nettverk.

Det er noen gjenger som har et fritidsmønster hvor de unndrar seg former for voksenkontroll eller uformell sosial kontroll³ (Heggen og Øia, 2005). Dette gjelder spesielt de gjengene som er utstøtt av samfunnet med tanke på deres normer som oppfordrer til bruk av alkohol og rusmidler. Gjengene kan blant annet unndra seg å delta på fritidsarrangementer da dette medfører en form for voksenkontroll (Heggen og Øia, 2005).

Pedersen sitert i (Storvoll og Krange, 2003, s 76) sier at en lærer å bruke alkohol av andre, en drikker i sosiale situasjoner og lærer deretter videre det en selv har lært. ”Ung i Norge 2002”

³ Sosial kontroll vil si den kontrollen som utøves overfor hverandre på daglig basis. Uformell kontroll vil blant annet si den kontroll som utøves som en naturlig, integrert del av daglig samvær.

undersøkelsen har vist at det er en tett sammenheng mellom ungdoms bruk av alkohol og rusmidler og deres nærmeste venners bruk. Storvoll og Krange (2003) mener at hvis en spør ungdom om hvorfor de drikker, trekkes vennenes alkoholforbruk fram som den viktigste motivasjonsfaktoren. Dette gjaldt både drikking av alkohol og bruk av Cannabis. Studier har vist at hvis ungdommers nærmeste venner ikke røykte cannabis fast, var det bare 2% som selv røykte fast. Derimot hvis ungdommen hadde to venner som røykte cannabis daglig, opplyste hele 64% at dem selv også røykte daglig. Dette er ikke helt sikre tall, da det ikke alltid er slik at ungdom tørr eller vil svare helt ærlig på slike spørreundersøkelser, men det kan gi en indikasjon. Indikasjonen blir her at det er en sammenheng mellom eget og vennenes bruk.

Politiet må drive oppsøkende arbeid slik at de har mulighet til tidligst mulig å få kjennskap til de ulike ungdomsmiljøene som finnes lokalt (Lie, 2011). Tidlig intervensjon handler om å identifisere et problem på et så tidlig tidspunkt som mulig. Klarer en å identifisere problemet tidlig kan det være lettere for ungdommene å komme seg inn på rett spor igjen.

Politiet må være mer synlige ute i gaten og bruke tid på å skape en relasjon til ungdommene. Dersom politiet gjennom det oppsøkende arbeidet oppdager at ungdom vanker i risikoutsatte miljø og ser at de enten allerede har eller er på vei til å etablere et negativt forhold til rus, kan bekymringssamtalen være et verktøy for å prøve å endre ungdommenes holdninger og atferd. Dersom bekymringssamtalen skal ha noen virkning, avhenger dette av at ungdommen selv ønsker å få en forandring i livet.

4.4 Er fritidsorientering en faktor?

Fritidsorientering innebærer ofte et tverrfaglig samarbeid mellom flere instanser. Det er derfor den lokalorienterte kriminalitetsforebyggingen vi skal konsentrere oss om her.

Studier (ung i Norge undersøkelse 13-19 år 2002) har vist at det er en tydelig sammenheng mellom ungdommens rusmiddelbruk og deres fritidsorientering (Storvoll og Krange, 2003, s. 92). Det er en klar sammenheng mellom hvor mye tid ungdommene bruker i hjemmet, hvor ofte de deltar på organiserte fritidsaktiviteter under kontroll av voksne, hvor mye tid de bruker ute for seg selv og deres bruk av alkohol og rusmidler. "Ung i Norge 2002" undersøkelsen har

vist at ungdom som bruker mye tid i hjemmet sammen med sine foreldre sjeldnere drikker seg beruset, sjeldnere røyker daglig og at de har en lavere tilbøyelighet til å bruke illegale rusmidler (Storvoll og Krange, 2003). Derimot har den samme undersøkelsen vist at ungdom som oppholder seg lite hjemme og som aldri deltok på organiserte fritidsaktiviteter skårer høyere når det gjelder å drikke seg til beruselse, røyke og bruke illegale rusmidler. Det er en tydelig sammenheng mellom hvor ofte barna skjuler seg for foreldrene og deres bruk av rusmidler.

Vestel og Hydle (2009) har foretatt en undersøkelse av fritidsklubber med tanke på rusforebygging. Undersøkelsen ble foretatt gjennom NOVA. Vestel og Hydle mener at det er en selvfølge blant deltakerne av fritidsklubbene at fritidsklubbene er en fullstendig rusfri arena. Fritidsklubbene holder en praksis som dreier seg om forebygging av rusmiddelbruk blant medlemmene. Det viste seg at flertallet av klubbene pleide å arrangere store arrangementer for ungdommene på de dagene hvor ungdommene vanligvis ville ha deltatt på større fester med tilhørende rusmiddelbruk. Fritidsklubbene ble for mange av ungdommene sett på som en plass de kunne oppholde seg rusfritt samtidig som de hadde en ”gyldig” grunn til ikke å møte opp på festene, eller de såkalte ”rusarrangementene”.

Det var en stor variasjon mellom de forskjellige klubbene som var med i undersøkelsen når det gjelder samarbeid med eksterne instanser som skole, politi og barnevern. Det var forskjellige rutiner på samarbeidet med de forskjellige instansene. Allikevel ga alle klubbene uttrykk for at det var et behov for å forbedre dette samarbeidet (Vestel og Hydle, 2009).

Det er viktig for politiet å ha et godt samarbeid med fritidsklubbene. Her kan politiet få kjennskap til de forskjellige ungdomsmiljøene som finnes lokalt. Det kan være lettere for ungdom å ta kontakt med politiet på en slik arena, når de ikke henger i sitt vante utsatte miljø. Det er dessverre ikke alle steder i Norge som har tilbud om organiserte fritidsklubber. Opprettelse av slike tilbud på de stedene hvor det ikke finnes kan være med på å oppdage flere risikoutsatte ungdommer.

Ikke alle resultater fra undersøkelsen om fritidsklubbene var positive. Det kom også fram at fritidsklubber kan være en sentral arena for å etablere kriminelle ungdomsmiljøer. Det viste seg at flere av de ungdommene som oppsøkte klubbene hadde store problemer med rusmiljøet

allerede når de kom dit. Det viste seg at selv om de vanligvis ruste seg mye fra før, avtok rusbruken betydelig etter at de ble medlemmer av fritidsklubben.

4.5 Er tilgjengeligheten en faktor?

For at ungdom skal kunne bruke rusmidler må det være tilgjengelig. Vi skal her se om det er noen tiltak som kan minske tilgjengeligheten på alkohol og rusmidler. Dette kan gjøres ved såkalt situasjonsorientert kriminalitetsforebygging. Det er hovedsakelig denne forebyggingsmodellen vi skal konsentrere oss om her.

Tilgjengelighet kan gjelde både den fysiske tilgjengeligheten og det Skog (sitert i Fauske og Øia, 2003) kaller den kulturelle tilgjengeligheten. Det Skog mener med den kulturelle tilgjengeligheten er hva normene og reglene i kulturen til den enkelte sier om bruk av rusmidler. NOVA rapporten for 2003 viser at halvparten av de mindreårige ungdommene oppga å ha kjøpt sin egen alkohol (Storvoll og Krange, 2003). Ungdommene tar gjerne i bruk falsk legitimasjon eller forfalsker sin egen identifikasjon for å kunne kjøpe alkohol.

Flere ungdommer i NOVA undersøkelsen oppga at de hadde tatt alkohol hjemmefra uten at foreldrene viste det. Det at alkoholen står synlig og lett tilgjengelig i hjemmet kan "friste" ungdommene til å forsyne seg av alkoholen (Storvoll og Krange, 2003). Det blir derfor viktig å bevisstgjøre foreldrene om å ikke la alkohol stå lett tilgjengelig i hjemmet og oppfordre dem til å ha kontroll over alkoholen i hjemmet.

Når det gjelder tilgangen til cannabis spesielt i Oslo var det flere ungdommer i NOVA undersøkelsen som oppga at de flere ganger hadde blitt tilbudt cannabis. Denne undersøkelsen dreier seg generelt om Osloungdommer (Storvoll og Krange 2003, s. 99). Det er også viktig å huske på at det ikke er helt tilfeldig hvem som tilbys rusmidler. I de fleste tilfeller forutsetter et tilbud at en holder til i et utsatt miljø hvor det er tilgang på illegale rusmidler.

Undersøkelsen viste også at halvparten som ble tilbudt slike illegale rusmidler hadde prøvd dem. Her blir det viktig at politiet driver med oppsøkende arbeid i forhold til utsatte ungdomsmiljø. Politiet må ta steget ut av bilen og gjennom kommunikasjon prøve å skape en relasjon til ungdommene. Ved å skape en relasjon til ungdommene kan politiet oppnå tillit

(Lagestad, 2012). Denne tillitten kan oppleves som et vendepunkt for ungdommen og bli viktig på veien videre for å oppnå en forandring til det bedre. Politiet må samtidig være oppmerksom på at de ikke stopper de samme ungdommene gang på gang uten noen grunn. Dette kan føre til at ungdommene føler seg overkontrollert og kan være med på å bygge tillitten til politiet ned og ikke opp.

Det er et kjent faktum at noen foreldre gir alkohol til de mindreårige ungdommene sine. Ifølge NOVA undersøkelsen som kommer fram i Storvoll og Krange (2003) oppga så mange som fire av ti ungdommer at de hadde fått alkohol av enten sin mor eller far når de ønsket dette. Det viste seg også at de ungdommene som fikk alkohol hjemmefra oppførte seg mer utagerende i fylla enn de som ikke fikk dette. Det at ungdom får alkohol hjemmefra kan vise en aksept fra foreldrenes side. Det kan vise at foreldrene synes det er greit at mindreårige ungdom drikker alkohol. Et argument for å gi ungdom alkohol hjemme er at foreldrene da har kontroll over hva ungdommen drikker. Det ser imidlertid ikke ut som at ungdom holder seg til bare å drikke alkoholen de har fått med seg hjemmefra, men at den heller kommer i tillegg til annen alkohol (Storvoll og Krange, 2003). Det er viktig å ikke bare rette den forebyggende innsatsen mot ungdommene, men også mot deres foreldre.

Funnene fra "Ung i Norge 2002" undersøkelsen viser at det kan være mye å hente når det gjelder håndheving av aldersgrensen ved kjøp av alkohol i butikker og på utesteder. Det kom frem at det var en stor andel av ungdommene som opplyste at de hadde kjøpt sin egen alkohol. Selv om majoriteten gjaldt de eldste ungdommene, viste det seg at dette også var relativt vanlig blant de yngste, helt ned i 13 års alderen (Storvoll og Krange, 2003). En må dermed forsøke å begrense slikt salg så langt det lar seg gjøre.

Et mulig tiltak for å begrense at ungdom under 18 år kjøper alkohol i butikker og på utesteder er å oppfordre ledelsen til å gjennomføre en grundig opplæring med sine ansatte. En utfordring er at de ansatte ofte er unge, de kan ha flere deltidsansatte og at det ofte er utskiftninger av ansatte på slike arbeidsplasser. Ulempen med dette er at opplæringen ofte må gjentas, noe som kan gjøre det vanskelig å gjennomføre (Tidsskrift for Den Norske legeforening, 2007). Et annet tiltak kan være å prøve å avskrekke ungdommene ved å sette opp skilt i butikkene, som viser til at dersom mindreårige forsøker å kjøpe alkohol vil det bli politianmeldt (Lie, 2011).

En mulighet politiet har til å forebygge at ungdom ruser seg er ved å sette i gang tiltak som kan forebygge tilgjengeligheten. Vi ser at mindreårig ungdom bruker forskjellige kanaler for å skaffe seg alkohol og rusmidler (Storvoll og Krange, 2003). Det blir her viktig å ha kjennskap til de forskjellige kanalene som finnes.

5.0 Avslutning:

5.1 Resultat/Konklusjon

Det vi satt igjen med av erfaringer etter praksisåret var at det er mange forskjellige faktorer som spiller inn når det kommer til hvorfor ungdom begynner med rusmidler. Det vi ønsket å finne ut var hvilke faktorer som spilte inn for hvorfor ungdom begynte med rusmidler, og om vår forforståelse med at det er de bakenforliggende årsakene med påvirkning fra familie og venner som var den største faktoren. Nå når vi har fått mer kunnskap på området ved hjelp av forskning og teori sitter vi igjen med en forståelse av at det ikke er én hovedfaktor som skiller seg ut, men flere og ofte sammensatte årsaker til at ungdom sklir ut og havner i risikoutsatte miljøer. Vi fant tidlig ut at det var mange flere faktorer enn vi først hadde trodd som spilte inn på hvorfor ungdom ruser seg. Vi ble nødt til å velge ut noen faktorer som vi mente var viktig å ha kunnskap om når det gjelder ungdom og bruk av rusmidler.

I og med at det er så mange faktorer som samtidig spiller inn på hvorfor ungdom havner i utsatte miljøer blir hjelpetiltakene desto vanskeligere. Dette gjør også behovet for tverrfaglig samarbeid blant ulike hjelpeinstanser større. Ved tverrfaglig samarbeid har man mer og større kunnskap samlet, og man har større mulighet til å få belyst flere sider av problemet. Vi ser fort at begrensningene spesielt i forhold til taushetsplikten skaper store utfordringer når det gjelder samarbeidet mellom de ulike instansene. Det viser seg at mange av instansene ønsker å vite mest mulig uten å måtte utlevere så mye informasjon selv. Dette kan fort føre til at viktig og gjerne avgjørende informasjon aldri kommer fram i lyset. Dette er noe som igjen kan føre til at ungdom ikke får den hjelpen de har behov for.

Når vi ser på tilgjengeligheten eller tilgangen ungdom har på rusmidler ser vi at flere kanaler gjør seg gjeldene. For det første ser vi at det er et stort problem at foreldre forsyner sine barn med alkohol i den tro at de da har kontroll over hvor mye alkohol barna inntar. Det viser seg at det bildet foreldrene har ikke stemmer overens med det som kommer fram av undersøkelsene. Vi ser også at foreldrenes grensesetting og kjennskap til hva ungdom driver med på sin fritid kan ha stor betydning for ungdommenes forhold til rus. Det blir her viktig å rette den forebyggende innsatsen mot foreldrene. Vi ser at det kan være mye å hente ved at politiet aktivt deltar på foreldremøter på skolens arena og opplyser foreldrene om sin forkunnskap.

Viktigheten av tidlig intervensjon er noe som vi ser går igjen i oppgaven vår. Politiet kan best forebygge at ungdom etablerer et rusproblem hvis de er tidlig ute, altså kommer tidlig inn i bildet ved å arbeide proaktivt. Etter hvert som problemet har oppstått er det ofte flere faktorer som spiller inn som gjør det vanskeligere å forebygge.

Undersøkelsen fra NOVA viste at tilgjengeligheten på cannabis var stor i Osloområdet. Vi må allikevel kunne anta at ungdommer som henger i utsatte rusmiljø også andre steder i landet har blitt tilbudt å kjøpe slike stoffer.

Det viste seg at våre antagelser om at jevnaldersmiljøet er en viktig faktor for hvorfor ungdom ruser seg, stemte overens med forskningen vi benyttet oss av. "Vennegjengen" står veldig sterkt i ungdommenes øyne og det er særdeles viktig å bli akseptert av gjengen. Hvis alle i gjengen drikker alkohol eller røyker cannabis kan det være vanskelig å være "den ene" som ikke vil. Det kan være lettere å gjøre som de andre i stedet for å bryte ut eller risikere å bli sett på som en avviker.

Avslutningsvis vil vi presisere at det er en rekke andre tiltak og strategier enn de vi har presentert her som kan forebygge at ungdom ruser seg. Vi har her kommet opp med noen tiltak som vi mener kan være med på å forebygge at ungdom starter med rus.

6.0 Litteraturliste:

Aadland, E. (2004). *Og eg ser på deg*. Oslo: Universitetsforlaget

Fauske, H & Øia, T. (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forlag AS

Flock H og Stuevold Lassen, B. (2010). *Norges Lover*. Oslo: Det Juridiske Fakultetet ved Universitetet i Oslo.

Heggen, K & Øia, T (2005). *Ungdom i endring: Mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forlag AS

Helgeland, I. M. (2009). *Ungdom i alvorlig trøbbel: Veier til forandring*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Helsedirektoratet. (2012) *Sentrale elementer for rusforebyggende arbeid i skolen*. Hentet 4. mai 2013 fra: <http://www.forebygging.no/en/Skole/LARER/Stottemateriell/Sentrale-elementer-for-rusforebyggende-arbeid-i-skolen/>

Johannessen, A. Tufte, P. A & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Kvalem, I, L & Wichstrøm, L (2007). *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer*. Oslo: J.W. Cappelsen forlag AS

Lagestad, Pål. (2012). *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv*. Oslo: Gyldendal.

Myhre Lie, E. (2011). *I forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal.

Narkotikalisten (1979). Forskrift om narkotika. Hentet 29 november fra:

<http://www.lovdatab.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-19780630-0008.html>

Nilstad, M. & Nilsen, J. R. (2004) *Publikumsrettet politiarbeid*. Oslo: Forlaget Vett & Viten AS.

Politidirektoratet. (2002-2005) *Strategiplan for forebyggende politiarbeid*. Hentet 02. Mai 2013 fra:

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_377.pdf

Politidirektoratet. (2011) *Veileder for politiets bekymringssamtale*. Hentet 27 mars 2012 fra:

https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_1539.pdf

Politi-loven. (1995). *Lov om politiet* av 04 august 1995 nr. 53. Hentet 27 mars 2012 fra:

<http://lovdata.no/all/tl-19950804-053-002.html#13>

Regjeringen (2009). *Regjeringens strategi for forebygging*. Hentet 29 november 2012 fra:

<http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Rapporter/Forebyggingsstrategi.pdf>

Sandström, S. (2000). *Ungdomsvåld*. Sverige: Elanders Graphic Systems AB

SIRUS, (2009): Brukt forskjellige stoffer, prosent og totalt, Norge. 1990-2008. Hentet 14

mars 2013 fra: <http://statistikk.sirus.no/sirus/>

SIRUS (2009): Drukket, alder første gang, fordelt på drikkesort, Norge. 1990-2008. Hentet 14 mars 2013 fra: <http://statistikk.sirus.no/sirus/>

Storvoll, E, E & Krange, O (2003). *Osloungdom og rusmiddelbruk: Utbredelse og muligheter for forebygging*. Oslo: NOVA.

Tidsskrift for den norske legeforening (2007) *Håndheves aldersgrensen for å få kjøpt alkohol?* Hentet 07.mai 2013 fra: <http://tidsskriftet.no/article/1544148>

Vestel, V & Hydle, I. (2009). *Fritidsklubb – kvalifisering og rusforebygging?* Oslo: NOVA

Øia, T. (2007). *Ung i Oslo: Levekår og sosiale forskjeller*. Oslo: NOVA.

Øiseth, O.V., Kjeldsen, T., & Sundvoll, A. (2008): *Illustrert informasjonsmateriale om narkotika, alkohol og doping*. Oslo: Norsk Narkotikapolitiforening

Selvvalgt pensum

Fauske, H & Øia, T. (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forlag AS s. 156-222

Totalt: 66 sider

Heggen, K & Øia, T (2005). *Ungdom i endring: Mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forlag AS s. 77-163

Totalt: 86 sider

Kvalem, I, L & Wichstrøm, L (2007). *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer*. Oslo: J.W. Cappelsen forlag AS s. 145-171

Totalt: 26 sider

Storvoll, E, E & Krange, O (2003). *Osloungdom og rusmiddelbruk: Utbredelse og muligheter for forebygging*. Oslo: NOVA. s: 7-99

Totalt: 92 sider

Antall sider totalt: 270 sider